

Ольга ПАВЛОВА

ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ВИНОРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

В умовах інноваційного розвитку економіки України успішне функціонування і підвищення ефективності виробництва підприємств виноробної галузі ускладнюється через відсутність достатніх фінансових можливостей для виготовлення й постачання на ринок якісного конкурентоспроможного продукту. Забезпечення економічного розвитку вітчизняних суб'єктів підприємницької діяльності неможливе без розробки, виготовлення, виведення на ринок і просування на ньому товарів із новими споживними властивостями, орієнтованими на задоволення існуючих потреб, або новими нетрадиційними способами їхнього просування. У зв'язку з цим, одним із найважливіших завдань, які постають перед підприємствами виноробної галузі, є підвищення їхньої інвестиційної привабливості на основі усунення перешкод для виробництва вдосконаленої продукції високої якості та впровадження інновацій для задоволення нових потреб споживачів.

Розв'язання проблеми ефективного функціонування виноробних підприємств започатковано у працях Б. Буркинського, А. Баляна, О. Левицького [1; 2] та ін. Питання інноваційної діяльності підприємств досліджували Н. Силантьєва, Л. Маринченко, О. Бутнік-Сіверський, Г. Шматкова [3; 4] та ін. Однак значна частина питань, пов'язаних із дослідженням ефективності функціонування виноробних підприємств саме в умовах інноваційного розвитку й необхідності створення сприятливого клімату для впровадження інновацій на таких підприємствах, ще залишається нерозкритою.

Україна 16 травня 2008 р. вступила до Світової організації торгівлі (СОТ) – єдиної міжнародної організації, головним завданням якої є забезпечення вільного та легкого торговельного обміну між країна-

ми. На жаль, багато аспектів щодо вільного доступу вітчизняних товарів на європейський ринок залишилися невирішеними. У першу чергу – це вимоги щодо якості товарів і технічні вимоги, які можуть ускладнити вихід українських товарів на європейський ринок і виявити їхню низьку конкурентоспроможність (властивість, яка характеризує привабливість продукції для споживача та прибутковість для виробника).

Зниження ввізного мита на виноматеріали й готову продукцію призведе до того, що на ринку вина з'являться недорогі європейські вина, конкурувати з якими буде досить важко. Керівники вітчизняних виноробних підприємств вважають, що пряма конкуренція з готовим європейським продуктом ще не є головною перепоною, яка чекає виноробів та операторів ринку. До більш вагомих наслідків може призвести постачання на ринок зарубіжних виноматеріалів, ціна яких становить 1–1.5 грн за 1 л проти 4 грн за 1 л вітчизняного виноматеріалу. Тобто після зниження ввізного мита покупці можуть віддати перевагу зарубіжним виноматеріалам, що призведе до появи дрібних підприємств без сировинної бази, які матимуть змогу закупати недорогий виноматеріал і просувати продукцію на ринок без витрат на утримання виробничої виноградарської бази. Отже, виникає загроза, що в країні лише розливатиметься імпортований виноматеріал, а виробництво повного циклу взагалі зникне [5, с. 144].

За роки незалежності нашої країни площа виноградних насаджень зменшилася майже втричі, погіршилися показники зайнятості у зборі та переробці винограду, а кількість вина, іноді зовсім низької якості, продовжує зростати часто за рахунок підробок, вживання яких може бути небезпечним для здоров'я людей [6].

Сучасний стан виноробної промисловості характеризується недостатністю фінансування та наявністю проблем, які можна класифікувати за напрямками, відображеними в таблиці [1].

Напрямок	Проблема
Сировинний	Скорочення площі виноградників та обсягу збору винограду; старіння виноградної лози; зменшення врожайності виноградників; недостатнє зрошення виноградників і забезпечення їх засобами захисту, механізації та добривами
Техніко-технологічний	Відсутність місткостей для зберігання винограду та виноматеріалів; високий рівень зносу обладнання й недостатнє використання існуючих потужностей; застосування застарілих технологій виробництва; труднощі в захисті від фальсифікації
Організаційний	Низька культура споживання вина; труднощі у виготовленні тари й упаковки; порушення налагодженості зв'язків між товаровиробниками та постачальниками СНД; труднощі у створенні інтегрованих структур, які включають виноградарство, переробку, транспортування, торгівлю
Економічний	Недостатнє інвестування виноградарства та виноробства; скорочення державних дотацій на закладку виноградників; зменшення експорту виноробної продукції; скорочення споживчого попиту у зв'язку із зниженням рівня життя населення; недосконалість розподілу прибутку

	між виноградарями, виноробами та торговими представниками
Правовий	Недосконалість законодавчої та нормативно-правової бази; відсутність: закону на видачу ліцензії на виробництво вина підприємствам, які мають власні виноградники; закону про узгодження вимог до вина ЄС та України, пов'язаних з його виробництвом, зберіганням і транспортуванням; нормативно-правового акту, який стосується розподілу та контролю за використанням одновідсоткового збору; нормативно-правового акту про спеціалізацію виноградників за найменуваннями та відповідність вироблених вин цим найменуванням

Усе це призводить до того, що через відсутність державної підтримки зменшується виробництво та реалізація високоякісного вітчизняного продукту повного циклу, відбувається подальше просування на ринок сурогатів.

Вступ України до СОТ потребує від виноробства очищення професійного середовища від недобросовісних виробників, технології та методи роботи яких не відповідають належному рівню якості та компрометують галузь в цілому.

Для підвищення конкурентоспроможності виноробних підприємств спеціалісти пропонують два шляхи досягнення оптимального функціонування: стати виробником із найнижчим рівнем собівартості або виробляти таку продукцію, яка високо цінується покупцем, і за яку він готовий платити більше. Отже, виробник або зосереджується на виробництві вин низького цінового сегменту, або надає продукції нових якісних і смакових властивостей, використовує новітні технології, створює новий бренд для задоволення потреб споживачів високого цінового сегменту.

Науковці вважають, що необхідною умовою забезпечення конкурентоспроможності вітчизняних вин на міжнародному споживчому ринку є подальше вдосконалення якості продукції зі збільшенням строків гарантованої стабільності до півтора року. Для цього необхідно провести комплексні заходи щодо поліпшення стану виробництва на основі зростання вимог до сировини, обладнання, готової продукції та допоміжних матеріалів, які відіграють важливу роль у процесах виготовлення вина, його стабілізації, гармонізації смаку й підвищенні економічних показників виробництва [7, с. 25]. Ці заходи вже набувають широкого розповсюдження на приватних підприємствах.

Інновації стають саме тією рушійною силою, що спроможна подолати відмінності в особливостях функціонування виноробних підприємств нашої держави та розвинених країн. Перед виробниками відкриваються можливості вивчення досвіду зарубіжних компаній, упровадження новітніх, або значно вдосконалених технологій і процесів, нових методів маркетингу та організаційних методів у діяльність підприємства з метою досягнення високого рівня якості продукції та виходу на міжнародний ринок.

Проте інноваційна діяльність пов'язана із ризиком – загрозою втратити власні ресурси, недоотримати дохід або понести додаткові витрати, які не дадуть бажаного результату. В країнах із розвинутою

економікою багато уваги надається тим труднощам, з якими підприємства стикаються під час розробки й упровадження інновацій. Їх варто враховувати також на вітчизняних підприємствах – це надмірні витрати коштів і часу, пріоритети конкурентного розвитку, незадовільний попередній аналіз ринку, неспроможність підібрати та залучити достатню кількість інформації від кінцевих споживачів і неповна взаємодія між підрозділами підприємства.

Іншими труднощами на шляху до успішного впровадження інновацій, на думку А. Шипілова, є їх розгляд багатьма підприємствами як нововведення в технології [8, с. 73]. Автор погоджується, що на виробничих підприємствах найбільшу роль в інноваційному процесі відіграють технології, однак далеко не вирішальну. Вони виявляються лише часткою інноваційного процесу, а спеціалісти, які відповідають за технологію, розглядають упровадження інновацій заради самих інновацій, залишаючи без уваги корисність і цінність продукту для споживача. Отже, інновація матиме успіх, якщо вона є "інновацією цінності", тобто пов'язана зі "створенням нових цінностей та корисностей для споживача на основі існуючих виробничих і технічних можливостей". У цьому випадку автор пропонує, перш ніж розробляти інновацію, проаналізувати, що є спільного між продуктом певного підприємства та продуктом його конкурента і розглянути можливості розширення діапазону конкурентів через залучення клієнтів з інших ринків, пропонуючи нові послуги [8].

Упровадження інновацій пов'язано з великими витратами і тому залежить від фінансових можливостей підприємств. Отже, на ринку пануватимуть суб'єкти підприємницької діяльності, які винайдуть кошти для досліджень запитів споживачів, розробки та впровадження нових смакових властивостей і видів продукції, а також підприємства, які зможуть залучити інвесторів для підтримки своєї діяльності. Звичайно, здійснення інноваційної діяльності на виноробних підприємствах неможливе без команди висококваліфікованих спеціалістів, які зможуть проводити поглиблене дослідження ринку та потреб споживачів, а також значних інвестицій в інновації. І якщо керівництво підприємства таки обрало шлях інноваційного розвитку, перед ним постає першочергове завдання – створення такої системи управління, яка дасть можливість ефективно й швидко впроваджувати інновації, оптимально використовувати всі ресурси підприємства та досягати великого рівня доходності [9, с. 44].

Таким чином, вивчення наукової економічної літератури дає змогу зробити певні висновки.

По-перше, виноробна промисловість України виявилася недостатньо готовою до вступу в СОТ через наявність багатьох неви-

рішених проблем і неспроможність конкурувати з торговельними марками зарубіжних постачальників.

По-друге, для того щоб виноробна галузь забезпечувала значні й стабільні грошові надходження не тільки виноградарським і виноробним підприємствам, а й у державний бюджет, держава повинна активно сприяти розвитку галузі шляхом розробки цільових програм фінансування первинного й вторинного виноробства, впровадження заходів щодо запобігання фальсифікації продукції. Також необхідно прийняти законодавчі та нормативні акти, які створять умови для ефективного, рентабельного й конкурентоспроможного функціонування виноробної галузі.

По-третє, з метою гідного виходу на міжнародний ринок перед галуззю постає першочергове завдання закріплення статусу виробника повного циклу та підвищення конкурентоспроможності продукції. Це можна досягти шляхом належного додержання технології виробництва, а також упровадження нововведень у способах виробництва, управлінні та збуті продукції з орієнтацією на споживача високого цінового сегменту.

По-четверте, ефективне функціонування виноробних підприємств на сучасному етапі розвитку економіки можливе за умов наукового обґрунтування шляхів вирішення їхніх проблем, проведення активної державної політики стимулювання інноваційного розвитку виноробних підприємств і підвищення їхньої інвестиційної привабливості.

У подальших дослідженнях мають розглядатися питання класифікації інновацій за їх видами, впровадження яких є найбільш доцільним на виноробних підприємствах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Экономические проблемы виноградарства и виноделия* ; под ред. Б. В. Буркинського. — Одесса : Ин-т проблем рынка и экономико-экологических исследований НАН Украины, 2007. — 216 с.
2. *Балян А.* Стан європейського виноградарства і напрями підвищення ефективності підкомплексу в Україні / А. Балян, О. Левицький // *Економіка АПК*. — 2007. — № 3. — С. 16—22.
3. *Силантьєва Н.* Інноваційна активність підприємств / Н. Силантьєва, Л. Маринченко // *Харчова і переробна пром-сть*. — 2007. — № 7. — С. 4—6.
4. *Бутнік-Сіверський О.* Стратегія інноваційного розвитку / О. Бутнік-Сіверський, Г. Шматкова // *Харчова і переробна пром-сть*. — 2007. — № 1. — С. 4—6.
5. *Дикаленко М.* Точка возврата / М. Дикаленко // *Бизнес*. — 2008. — № 19. — С. 144—147.
6. Офіційний сайт ТМ "Французький бульвар". ВТО – не страшилка для українських виноделов [2008] / без авт. — Режим доступу : <http://www.fbulvar.com.ua/press/releases/2008/06/01>.

7. Чурсіна О. Нові допоміжні матеріали науковці пропонують використувати для прояснення виноматеріалів / О. Чурсіна // Харчова і переробна пром-сть. — 2007. — № 1. — С. 24—26.
  8. Шипилов А. Как и где находят ценностные инновации / А. Шипилов // Бизнес. — 2008. — № 31 (810). — С. 72—73.
  9. Павлова О. Проблеми впровадження інновацій на підприємстві / О. Павлова : матеріали I міжнар. наук.-практ. конф. молодих учених ["Теоретична і прикладна економіка: задачі та перспективи"], м. Тернопіль, 16–17 жовт. 2008 р. — Тернопіль : Тернопільський держ. техн. ун-т ім. І. Пулюя. — С. 43—44.
- УДК 639.42

Світлана КОЗЛОВА

РИНОК МОРЕПРОДУКТІВ УКРАЇНИ: АНАЛІЗ І ТЕНДЕНЦІЇ

Світові водні простори здатні забезпечувати людину поживними й екологічно чистими морепродуктами, необхідними для її здоров'я. На жаль, на сучасному етапі спостерігається значне зниження обсягів вилову морепродуктів і виробництва рибопродукції. Воно зумовлене старінням рибпромислового флоту, зростанням витрат на його ремонт і зменшенням кількості суден.

Різке скорочення фінансування рибного господарства України за останні 15 років стало причиною загрозливих тенденцій, пов'язаних із погіршенням технічного стану галузі, – швидкими темпами морального та фізичного старіння й виходу з ладу основних фондів риболовецького флоту, середній вік суден якого становить більше 22 років, а їх технічний знос – понад 80 %. У результаті дезорганізації галузі збереглося лише 60 океанічних і 300 малотоннажних суден. За попередні три роки кількість океанічних суден зменшилася в 1.5 раза. Загалом вибуття з ладу плавзасобів значно перевищує введення в експлуатацію нових. За оцінкою експертів Міністерства АПК, масове виведення суден із експлуатації у зв'язку зі зносом почнеться через 5–7 років. Зношена також забезпечувальна інфраструктура, зокрема судоремонтні та портові підприємства. Державні інвестиції в основний капітал підприємств вітчизняного рибного господарства в 2004 р. становили лише 0.05 % загальної суми інвестування агросектора, а в 2005 р. – 0.02 %. Україна, яка в 1990 р. мала вилов понад 800 тис. т океанічних морепродуктів, у 2003 р. займала (за даними ФАО) лише 53 місце серед 58 країн, здобуваючи 222 тис. т [1–3]. Фундаментальні дослідження та прикладні розробки наукових установ галузі фактично профінансовані на 18 % запланованої суми [4].

© Світлана Козлова, 2009